ETELÄ-
KARJALAN
hyvinvointialue

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 70/2024) ja hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta

7.10.2024

Diaarinumero

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta (HE 78/2024)

Hallitusohjelman mukaan valtiolla on erityinen vastuu varmistaa, että sen alueille kohdentama rahoitus riittää ja takaa palveluiden saamisen. Tämän edistämiseksi luodaan uusi ennakollinen hyvinvointialueiden tehostetun talousohjauksen menettely tilanteisiin, joissa hyvinvointialueen taloudenpito on vaarantumassa merkittävällä tavalla. Menettely voitaisiin käynnistää tarvittaessa mihin aikaan vuodesta hyvänsä, ja se toteutettaisiin vain yksittäisten alueiden osalta tarvittaessa harkintaan perustuen. Tavoitteena on kehittää myös muilla toimin hyvinvointialueiden arviointimenettelyä hyvinvointialueiden rahoitusmallin uskottavuuden parantamiseksi.

Hallitusohjelman mukaan hyvinvointialuelain 123 §:ää muutetaan siten, että jo yksi hyvinvointialueiden rahoituslaissa tarkoitettu lisärahoitusmenettely voisi johtaa arviointimenettelyyn. Käytännössä tämä tarkoittaa, että valtioneuvostossa käsitellään ensin hyvinvointialueiden lisärahoitusta perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen turvaamiseksi ja asetetaan tarvittaessa erikseen ehdot lisärahoituksen osalta. Arviointimenettelyssä arvioidaan hyvinvointialueen edellytyksiä ylipäänsä selvitä tehtävistään. Arviointimenettelyn vaikuttavuutta vahvistetaan lisäksi siten, että arviointimenettelyssä selvitetään aina mahdollisuudet hyvinvointialueiden yhdistymiseen. Jos arviointimenettely ei johda hyvinvointialueen yhdistymiseen, alueen edellytetään raportoivan palveluiden järjestämisvastuun toteutumisesta säännöllisesti jo kesken varainhoitovuoden. Hallitusohjelman mukaan investointien ohjausta ja lainanottovaltuusmenettelyä kehitetään. Vaikutuksiltaan laajakantoisissa ja taloudellisesti merkittävissä investoinneissa ja investointeja vastaavissa sopimuksissa on esitettävä numeerinen kustannusvaikuttavuusanalyysi.

Yleistä

Etelä-Karjalan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua hyvinvointialueesta annetun lain sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä muuttamisesta, mutta pitää moitittavana sitä, että lainsäädännön valmisteluvaiheessa hyvinvointialueiden asiantuntijuutta ei käytetty osana valmistelua, erityisesti kun hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa hyvin erilaisissa lähtötilanteissa sekä talouden että toimintansa osalta. Valmisteluryhmässä on ollut edustajat muutamalta alueelta, mutta valmistelutyössä ei juuri lainkaan käyty läpi tai hyödynnetty asiantuntemusta esimerkiksi kansallisesta hyvinvointialueiden verkostosta tai muista foorumeilta. Siksi esimerkiksi esityksen tavoitteet ja lainsäädännön muutoksissa esitetyt keinot eivät nähdäksemme kohtaa ja esitetyt muutokset eivät huomioi hyvinvointialueen asemaa itsehallinnollisena alueena riittävästi.

Ennakollisen talouden ohjauksen menettely

Ennakollisuus ja mahdollisimman oikea tilannekuva ovat itsessään tavoiteltavia asioita. Hyvinvointialueen lähtötilanteeseen liittyen lakimuutosesitys 13b §: voimaan tullessaan kuitenkin johtaa usealla alueella neuvottelumenettelyyn ja samalla käytännössä ohjaa hyvinvointialueen resursseja merkittävästi menettelyyn liittyvään raportointiin ja itse menettelyyn varsinaisten alueella tehtävien toimenpiteiden sijasta. Poikkeusmenettelystä ja siihen liittyvästä raskaasta byrokratiasta luodaan ehdotuksella ainakin alkuvaiheessa toistuva käytäntö, jonka lisäarvo lienee vähäinen, mikäli ministeriöissä ei ole laajasti olemassa sellaisia konkreettisia talouden tervehdyttämistä tai palvelujen turvaamista koskevia toimenpiteitä tiedossa, joita hyvinvointialueilla ei jo tehtäisi. Lakimuutos ohjaa ja antaa Valtiovarainministeriölle oikeuden käynnistää neuvottelumenettelyn sellaisella kynnyksellä, joka ei tue hyvinvointialueen itsehallinnollista asemaa.

Arviointimenettely

Lakimuutosesitys 122 § ja 123 §:ssä arviointimenettelyä koskevat perustelut jäävät vaillinaisiksi, sillä jo nykyinen lainsäädäntö antavat laajat mahdollisuudet hyvinvointialueen valvomiseen ja ohjaamiseen. Lainsäädäntömuutos pitää sisällään selkeitä heikennyksiä itsehallintoon, sillä esitys aluejakoselvityksen käynnistämisestä yksittäisen arviointimenettelyn jälkeen ilman uutta menettelyä johtaa jatkuvaan autonomian menettämisen uhkaan ja epävarmuuteen alueen toiminnassa sekä poliittisen päätöksenteon että operatiivisen toiminnan osalta. Käytännössä jatkuva uhka voi estää pidemmän aikajänteen järkeviä ratkaisuja tilanteessa, jossa lyhytnäköisillä sopeuttamistoimilla toteutetaan arviointimenettelyä estäviä toimia.

Lisäksi hyvinvointialueen lähtötilanteessa riittämätön siirtynyt rahoitus ja sen mukaisesti periytyvät ja kertautuvat alijäämät, muusta kustannuskehityksestä ja kansallisista palkkaratkaisuista irrallinen hyvinvointialueiden rahoituksen indeksikorotus ja epärealistinen aikaikkuna historiallisen sopeuttamisen toteuttamiseksi ilman riittävää velvoitteiden purkua johtaa tilanteeseen, joissa arviointimenettely ja siihen liittyvä voimaan jäävä mahdollisuus aluejakoselvitykseen on mahdollista nähdä myös keinona toteuttaa ideologiaa vain

viiteen hyvinvointialueeseen perustuvasta mallista. Ideologiaan sinänsä kantaa ottamatta, muutosten tulisi perustua kattavaan vaikutusten arviointiin, mutta lainsäädännön työkalut on kuitenkin viritetty nyt yksittäisen hyvinvointialueen talouden toteuman kautta merkittävän alueellisen palveluiden järjestämisen uudelleenjärjestelyyn tilanteessa, jossa hyvinvointialueen mahdollisuudet vaikuttaa lähtötilanteen alirahoituksen kautta kertautuvaan talousvaikeuteen, ovat vähäiset vaaditussa aikaikkunassa ainakin alueilla, joissa sote-integraatio oli jo aiemmin vapaaehtoisuuteen perustuen toteutettu.

Edelleen Etelä-Karjalan hyvinvointialue pitää toimenpiteisiin ja muutoksen johtamiseen käytettyä aikaa ja hallinnon resurssia tärkeämpänä kuin raskas raportointi. Aiemmin lainsäädännössä ei ole erikseen mainittu osavuosikatsauksia ja nyt lainsäädäntä muutoksen toteutuessa lisätään sellaista hallinnosta työtä, jonka lisäarvo on vähäinen, eikä raportointi synkronoidu esimerkiksi omavalvontaraportointiin liittyvien vastuiden kanssa. Puolivuotisraportin ja tilinpäätöskertomuksen tulisi olla Valtioneuvostotasolla riittävät leikkauspisteet arvioida syvennetyllä tarkkuudella hyvinvointialueen toimintaa ja taloutta silloin, kuin erillistä syytä tarkennetulle seurannalle ei ole.

Lainanottovaltuus

Muutokset ovat ensi sijassa teknisiä ja niihin Etelä-Karjalan hyvinvointialueella ei ole lausuttavaa.

Muut huomiot

Etelä-Karjalan hyvinvointialue pitää ehdotettua lakimuutosta 122 ja 123 §:ien osalta ongelmallisena ja perusteluiltaan jopa tarpeettomina. Näiden muutosten vaikutukset ovat negatiivisia itsehallinnon osalta ja valvonnan tiukentaminen perusteetta tai tilanteessa, jossa tiukennetun valvonnan perusteet täyttyvät lähtökohtaisesti useilla hyvinvointialueilla ikään kuin annettuna, ei anna lisäarvoa, ei tue perusoikeusmyönteistä ratkaisuja, eikä hyvinvointialuelainsäädännön 1 §:n määrittämää lain tarkoitusta edistää hyvinvointialueiden toiminnan suunnitelmallisuutta ja taloudellista kestävyyttä sekä luoda edellytykset hyvinvointialueelle tukea asukkaidensa hyvinvointia.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Kirjaamo
Valto Käkelän katu 3
53130 Lappeenranta

Vaihde 05 352 000
Faksi 05 352 7800
etunimi.sukunimi@ekhva.fi
www.ekhva.fi
Y-tunnus: 3221313–1

Asiakirja päättyy tähän.